

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ

ВОСПИТАНИЕ
списание за образовна теорија и практика

Штип, 2010/2011

ВОСПИТАНИЕ
списание за образовна теорија и практика
год. 7, број 11
2010/2011 год.

За издавачот:
проф. м-р Никола Смилков, декан

Издавачки совет:
проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Емилија Јаневиќ-Ивановска
доц. д-р Кирил Барбареев

Уредувачки одбор – Editorial Board:
проф. д-р Блаже Китанов
проф. д-р Емилија Петрова-Горѓева
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Ленче Милошева
проф. д-р Снежана Ставрева-Веселиновска
асис. м-р Трајче Стојанов

Главен уредник и одговорен уредник – Editor in Chief:
проф. д-р Емилија Петрова-Горѓева

Јазично уредување – Language Editor:
Даница Гавриловска-Атанасовска (македонски јазик)
м-р Снежана Кирова (англиски јазик)

Техничко уредување – Technical Editing:
Славе Димитров
Благој Михов

Рецензенти:

проф. д-р Мирослава Николоска
проф. д-р Татјана Атанасова
проф. д-р Виолета Николовска
доц. д-р Борче Костов
доц. д-р Драгор Заревски
проф. д-р Снежана Мирасчиева

проф. д-р Кирил Цацков
проф. д-р Соња Петровска
проф. д-р Ленче Милошева
проф. д-р Снежана Ставрева-
Веселиновска
проф. д-р Емилија Петрова-Горѓева
асис. м-р Трајче Стојанов

Редакција и администрација – Editorial Office:

Билјана Јорданов
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Факултет за образовни науки
Ул. „Крсте Мисирков“ бб
п.фах 201, 2000 Штип,
Р. Македонија
E-mail: vospitanie@ugd.edu.mk
++389 32 550 500

СОДРЖИНА

проф. д-р Емилија Петрова-Ѓорѓева, м-р Марија Коцева Примената на моделот на позитивна дисциплина – Фридрих Цонс во современото училиште	7
проф. д-р Блаже Китанов, асис. м-р Ирена Китанова Простумот на Коле Чашуле наспроти бугарската скаменета визија	17
доц. д-р Борче Костов За убавото и убавината	25
д-р Дијана Христовска, доц. д-р Снежана Јованова- Митковска Професионалната етика на наставникот	33
доц. д-р Марија Леонтиќ Воспитната димензија на воспитно-образовните институции	47
проф. д-р Ленче Милошева Перфекционизмот ориентиран кон очекувањата на другите како маладаптивна ориентација кај студентите во тест ситуација	59
проф. д-р Соња Лутовац Математичка анксиозност	69
проф. д-р Соња Петровска, проф. д-р Снежана С. Веселиновска Ставовите на студентите од Педагошкиот факултет – Штип за квалитетот на моделот за практично оспособување на студентите-идни наставници	81
Лидија Јовановска, Зоран Павлов, Славица Колева Јазичните вештини на учениците во периодот на подготовка за читање	97

проф. д-р Соња Петровска, м-р Јадранка Бочварова, Ана Петровска	
Некои карактеристики на развојот на образованието на наставници во Република Македонија (од Учителска школа-Штип до Педагошки факултет-Штип)	111
доц. д-р Снежана Јованова-Митковска, д-р Дијана Христовска	
Наставни стратегии	125
асис. м-р Ирена Китанова	
Компоненти на изразното читање	137
доц. д-р Нина Даскаловска, доц. д-р Билјана Ивановска	
Процеси на читање	157
асис. м-р Даринка Веселинова	
Теоретски дискусии за учењето странски јазици	165
м-р Јулија Гошева	
Рамки за концептуализација на потребите на децата и нивна примена за планирање и обезбедување услуги за деца	175

Воведен збор

„Вистинска цел на воспитанието е максимален развој на личноста на детето во разумно организирано општество, кое нему му служи и на кое самото тоа ќе му служи“.

Селестен Френе

Од 1959 и 1961 година до денес изминаа пет децении од формирањето на Педагошката академија, односно Педагошкиот факултет, а сега Факултет за образовни науки. Новиот Факултет за образовни науки денес е редизајниран и збогатен со пет нови студиски програми: 1. Одделенска настава; 2. Предучилишно воспитување; 3. Педагогија; 4. Библиотекарство и архивистика; 5. Социјална педагогија; 6. Социологија на образованието; 7. Филозофија на образованието и образовни политики; 8. Историја и археологија.

Оттука, како најстара високообразовна институција во состав на најмладиот државен Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип, имаме дополнителна обврска за подигање на академското ниво. Во таа насока е и новиот број на списанието „Воспитание“, востановено уште во 2001 година, кое со овој, веќе 11-ти број, се етаблира како сериозно научно гласило во пошироката научна и стручна јавност.

Новиот редакциски одбор на списанието „Воспитание“ им се заблагодарува на сите кои до сега го вложуваа своето време, енергија и креативен потенцијал за списанието да го достигне ова квалитетно ниво и воедно си ја презема обврската да продолжи со објавување на стручни и научни трудови кои уште повеќе ќе го унапредат и афирмираат списанието. Искрено се надеваме дека прилозите на нашето списание ќе бидат соодветен квалитативен влог во едукација на наставникот – воспитувач, на студентот и секој што ќе пројави интерес и потреба за лично доусовршување и наобразба.

Главен и одговорен уредник,
проф. д-р Емилија Петрова-Ѓорѓева

УДК: 37.018 (497.7) (091)
37.018 (497.731) (091)

Проф. д-р Соња Петровска
Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Факултет за образовни науки.
М-р Јадранка Бочварова
Ана Петровска

Прегледен труд
(Review paper)

**НЕКОИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА РАЗВОЈОТ НА
ОБРАЗОВАНИЕТО НА НАСТАВНИЦИ ВО РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА (ОД УЧИТЕЛСКА ШКОЛА – ШТИП ДО
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ – ШТИП)**

Апстракт

„Ако учителот ја сака работата, тој е добар учител. Ако учителот го сака ученикот како татко или мајка, тој е подобар од оној учител кој ги прочитал сите книги... Кога учителот ќе ја обедини љубовта кон работата и љубовта кон учениците – тој е совршен учител“ (Лав Н. Толстој).

Законската легислатива, педагошката документација, како и стручните и научните записи за работата на Учителската школа „Гоце Делчев“ во Штип јасно го потврдуваат нејзиниот стремеж/визија за создавање на совршени учители, учители кои имаат љубов и кон професијата и кон учениците, учители кои поседуваат високи морални, интелектуални, карактерни и естетски квалитети.

Низ педагошката дејност на Јосиф Ковачев, Ѓорче Петров, Даме Груев, Гоце Делчев, повеќе од 140 години пулсира хуманистичко просветителската мисија на македонското учителство во Штип и Штипско.

Во трудот се елаборираат некои карактеристики на развојот на образованието на наставници во Република Македонија во периодот од појавата на Учителската школа во Штип, сè до денес, кога подготовката на наставници во Штип се остварува во рамките на Педагошкиот факултет.

Клучни зборови: *образование, наставници, учителка школа, педагошка академија, педагошки факултет, развој.*

SEVERAL CHARACTERISTICS OF THE DEVELOPMENT OF TEACHERS' EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA (FROM TEACHERS' SCHOOL - STIP TO FACULTY OF EDUCATION - STIP)

Abstract

“If the teacher loves his job, he is a good teacher. If the teacher loves the student as a father or a mother, he is a better teacher than the one who has read all the books ... When the teacher unites the love for his work with the love for his students – he is a perfect teacher.”(Leo N.Tolstoy)

The legislation, the pedagogical documentation as well as the professional and scientific records of the work of the Teachers' school “GoceDelcev” in Stip, clearly confirm its tendency/vision for creating perfect teachers, teachers who love their profession and their students, teachers who possess high moral, intellectual, personal and aesthetic qualities.

The humanistic enlightenment mission of Macedonian teachers in Stip and its surroundings has lived through the pedagogical activities of Josif Kovacev, Gjorce Petrov, Dame Gruev, and Goce Delcev over a period of more than 140 years.

This paper elaborates on several characteristics of the development of teachers' education in the Republic of Macedonia from the beginnings of the Teachers' school in Stip until today, when the education of teachers in Stip is realized within the frameworks of the Faculty of education.

Key words: *education, teachers, teachers' school, pedagogical academy, pedagogical faculty, development.*

Институционален развој на образованието на наставници

По Втората светска војна, во Скопје, Битола и Штип беа основани првите учителски школи во кои се образуваше учителски кадар и кои легитимно ја имаа улогата на промотори на просветата и културата во Македонија.

Учителската школа „Гоце Делчев“ во Штип започнала со својата дејност во 1946 година. Високиот степен на неписмено население и отсуство на стручњаци кои ќе помогнат во надминување на овој проблем биле основните причини за основање на училиште во кое ќе се образуваат идните учители. Во Учителската школа се подготвувале учители за одделенска настава. Но, наставните планови и наставните програми во учителските школи, за четиригодишно и петгодишно школување, овозможувале

подготовка и на учители кои се вклучувале во реализацијата на предметна настава во тогашното основно училиште (Петковски, во Монографија, 1999, стр. 20). Она што, на некој начин го одбележува квалитетот на овој вид на образование била самоопределбата на кандидатите за избор на професијата. Изборот на кандидатите ниту имал елитистички претензии, ниту пак претензии за унифицирање на социјалната структура на идните учители. Многу од тогашните ученици на учителската школа денес со гордост сведочат дека учители станувале само оние кои имале дарба за учење и љубов кон професијата.

Втората половина на 20 век, во светски рамки, е окарактеризирана како период на брз и радикален развој на науката, техниката и технологијата. Тоа е време во кое информацијата станува најзначаен ресурс во човековата заедница. Во тој контекст, образованието сè повеќе се третира како средство за развој и форма низ која ќе се обезбеди следење на техничко-технолошките достигнувања, а истражувањата во оваа сфера стануваат сè поактуелни.

Во овој период, во Македонија, бил донесен Закон за задолжително осумгодишно образование за сите граѓани на тогашната југословенска држава, со што бројот на ученици во основното образование значително се зголемил. Вишата педагошка школа била новиот модел преку кој и квалитативно и квантитативно ќе се зајакне образованието на учители/наставници.

Во 1959 година е основана Вишата педагошка школа во Штип (Одлука за основање на Виша педагошка школа, Народното собрание и Републичкиот собор, „Службен весник на НРМ“ бр. 32/59). Значи, во периодот од 1959 до 1964 година, кога е укината Учителската школа, учителски кадар се подготвувал на две нивоа: средно стручно училиште и вишо училиште, кое подоцна (1961), („Службен весник на НРМ“ бр. 26/61) се трансформира во академија.

Овој развоен тек јасно ја покажува тенденцијата на тогашната држава за подигнување на образованието на наставници на академско ниво.

Педагошките академии почнале со работа во учебната 1961/1962 година. Во нив школувањето траело две години, односно четири семестри. Според уредбата од 1961 година, затекнатите студенти на Вишата педагошка школа во Штип и во Скопје, кои до крајот на учебната 1960/1961 година не ги завршиле студиите, продолжиле да студираат на педагошките академии („Службен весник на НРМ“ бр.26/61).

Вишата педагошка школа во Штип ја започнала својата работа со двопредметните групи за наставници по: македонски и српскохрватски јазик, историја и географија, математика и физика, биологија и физика, и

македонски и француски јазик. Веќе во учебната 1961/1962 (кога Вишата педагошка школа е трансформирана во Педагошка академија), биле основани: Отсекот за одделенска настава, во учебната 1964/1965 година групата Биологија и хемија, а во учебната 1971/1972 година Отсек за предучилишно воспитување (Донев,1997, стр. 343).

Крајот на 20 век и почетокот на 21 век е одбележан со силен научно-технолошки развој и промоција на информатичко-комуникациската технологија. Знаењето повеќе не се третира како цел, туку како капитал со висока оплодувачка моќ. Моќта на државите се мери преку квантумот и квалитетот на знаењето. Оттука и наставничката професија станува сè позначајна за општествата. Светот и Европа со бројни документи ги актуализираат потребата од подигнување на степенот на образование на наставници, потребата од доживотно учење и отворање на можности за кариерен развој во професијата.

Во тој контекст, на 13 јуни 1995 година (со Одлука на Универзитетската управа на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје) беше основан Педагошкиот факултет во Штип во чии рамки се остварува иницијално образование на наставници за одделенска настава и воспитувачи за предучилишно воспитување. Со формирање на државниот Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип (27 март 2007 година), Педагошкиот факултет, со истата организациска поставеност, влезе во негов состав.

Развој на наставно-научниот и соработнички кадар

Ако се анализираат податоците за наставно-научниот и соработничкиот кадар кој работел и работи на полето на иницијално образование на наставниците (од учителската школа па до денес) се забележува како квантитативен, така и квалитативен раст на истиот.

Во Учителската школа во учебната 1958/1959 година е забележано видно зголемување на бројот на наставнички кадар во однос на учебната 1955/1956 година. Во 1959 година, на сите наставни отсеци на Вишата педагошка школа работат 8 постојани и 10 надворешни наставници. По десет години (1969) бројот на постојани наставници бил 21, а на надворешни 6. Во 1963 година на Педагошката академија, Отсек за одделенска настава биле ангажирани 1 постојан и 3 надворешни наставници, во 1969 година бројот на постојани наставници се зголеми на 4, а на надворешни наставници се намали на 1 (Недков и др., 1969, стр. 11).

Сè до основањето на Педагошкиот факултет, најголемиот број на наставници од Педагошката академија – Отсек за одделенска настава биле со соодветно високо образование, но со исклучително големо наставно искуство и со епитет на истакнати наставници.

Со основањето на Педагошкиот факултет, според Законот за високото образование (критериуми за избор на наставници), високообразовна дејност вршат лицата со наставно-научни звања: доцент, вонреден професор и редовен професор, а во наставно-образовниот процес учествуваат и соработниците (помлад асистент, асистент). Денес, факултетот може да се пофали дека располага со компетентен научно-наставен и соработнички кадар (14 доктори на науки, 4 магистри и 2 магистранти).

Промената во бројот и структурата на наставничкиот кадар во периодот од Учителската школа до Педагошки факултет е прикажана во табела 1.

Табела 1. Структура на наставничкиот кадар

Учителска школа „Гоце Делчев“		Педагошка академија		Педагошки факултет	
Год.	Структура на наставничкиот кадар	Год.	Структура на наставничкиот кадар	Год.	Структура на наставничкиот кадар
1955/56	4 редовни и 2 хонорарни професори, 1 редовен и 2 хонорарни преподаватели, и 3 редовни и 4 хонорарни учители	1959	8 постојани и 10 надворешни наставници	1995	5 доктори на науки, 2 магистри, 4 магистранти Надворешен кадар – 5 доктори на науки
1958/59	13 редовни професори и 2 хонорарни, 1 редовен и 2 хонорарни преподаватели, 6 редовни и 3 хонорарни учители	1969	21 постојан и 6 надворешни наставници	2011	14 доктори на науки, 4 магистри и 2 магистранти

Организација на наставната дејност

Во монографијата „Придонесот на Учителската школа ‘Гоце Делчев’ – Штип во просветата, образованието и културата на Република Македонија“ (1999) на многу експлицитен начин се пренесени искуствата на учениците и професорите од Учителската школа за целите, организацијата на наставата, воннаставните активности и положбата на учениците во воспитно-образовниот процес.

Кога станува збор за улогата која ја имаат учениците на Учителската школа и студентите на Педагошката академија и на Педагошкиот факултет се забележува изразена заложба на наставниците за активно вклучување на учениците/студентите во наставниот процес.

Главните цели биле: да се оспособат учениците самостојно да мислат, сами да доаѓаат до одредени сознанија, да формираат свои ставови и да ги бранат своите ставови, холистички да ги согледуваат проблемите и самостојно да се служат со литература. Остварувањето на овие цели била преку: изработка на семинарски работи, вклученост во слободни ученички активности, организирани дискусии, трибини на кои се обработувале теми што го побудуваат вниманието на учениците. Во наставата се настојувало на учениците да не им се нудат готови решенија, преку насочување, охрабрување и советување. Мирјана Кирова која била ученичка во оваа школа, зборувајќи за сопствените искуства, ќе потврди дека професорот Атанас Николовски го внесува принципот на ученичко самоуправување и инсистира на ученичка иницијативност и одговорност (Монографија, 1999, 113).

Трајноста на знаењата, како основна цел на образованието на идните учители, се обезбедувало преку практикување на активни методи на учење и поучување: самостојно набљудување на педагошките појави и процеси, решавање на практични проблеми, собирање на податоци, откривање на факти, дебатирање и донесување на сопствени ставови, симулации на наставен час. Во тој контекст еден сегашен средношколски професор ќе рече „Многу ќе постигне училиштето кое ги учи учениците да мислат, а не само да ги репродуцираат научените факти“ (Монографија, 1999, 52).

Во Учителската школа била воведена кабинетската настава. „Кабинетите не претставуваа само обични збирки на наставни средства, туку во извесна смисла и наставно-истражувачки лаборатории. Во нив учениците имаа можност до максимум да ги развијат своите способности, зашто од нив не се бараше само проста репродукција, туку самостојно изведување на експерименти, широко користење на постојната литература и максимална самостојност во работата“ (Монографија, 1999, 37).

Уште во тој временски период јасно се забележувала тенденцијата и на државата и на наставниците за континуирано, објективно и мотивирачко оценување.

Наставниците биле должни да вршат постојано следење и проверување на развојот на личноста на ученикот. Во Правилникот за оценување и напредување на учениците во учителските школи, објавен во „Службен весник на НРМ“ на 31 јануари 1961 година пишува: „Наставниците се должни постојано да го следат и да го проверуваат сестраниот развојот

на личноста на ученикот, особено неговата исполнителност, самостојност и работна дисциплина, снаодливост, целокупното негово знаење, сфаќање во рамките на програмата, како и неговото оспособување за наставничкиот позив“ („Службен весник на РМ“, бр.2/61). Во зависност од наставниот предмет, наставникот оценката ја формулирал преку набљудување, усно и писмено проверување, стажирање, практична настава, а конечната оценка зависела од целиот работен тек на ученикот - „Професорот Воислав Глигоријевиќ не избираше посебни часови за испрашување и проверување на знаењата, туку преку активностите на учениците на секој час ги сумираше фактите или основите за стекнатите знаења на учениците. Нè имаше на дланка секој час, го земаше нашето целосно внимание“ (Монографија, 1999, 147).

Учителската школа се карактеризира и со исклучително богат спектар на воннаставни активности. Од искажувањата на учениците и професорите (Монографија, 1999) е евидентно дека работеле бројни секции, друштва, клубови. Големиот интерес за воннаставните активности се потврдува со 85 процентниот опфат на учениците. Може да се заклучи дека овој вид на воспитно-образовни активности наместо како „ексклузивно“ право или можност за одреден број на ученици имале масовен карактер.

Имајќи предвид дека најголемиот дел од наставничкиот кадар од учителската школа продолжил да работи и на Вишата педагошка школа и Педагошката академија, направена е трансмисија на дидактичко-методичките, па и организациските приоди во образовната дејност на истите.

Оценувањето на постигањата на студентите имало континуиран карактер. Била вреднувана целокупната активност на студентите во текот на предавањата, вежбите и практичната работа во училиштата. По одделни студиски предмети се изведувале колоквиуми и парцијални испити, а резултатите од нив влегувале во сумативната оценка на студентот. Вонредните студенти, исто како и редовните, изработувале задолжителни семинарски работи, извештаи од хоспитации и излагале реферати (Недков и др., 1969, 21-22).

Денес со воведувањето на Европскиот кредит-трансфер систем, како образовен систем насочен кон студентот, се настојува наставата да се стави во функција на задоволување на индивидуалните образовни потребите на студентите. Тие имаат поголема автономност во изборот на содржините, начинот, темпото и местото на учење. Развојот на елаборативното и критичкото мислење се става во преден план, а наставникот главно ја следи, насочува и вреднува работата на студентите. Оценувањето на студентите се врши на принципот на кумулирање на поени (во текот на

целиот семестар) кои се трансформираат во форма на кредити како мерка за постигнати очекувани резултати за секој поединечен студиски предмет.

Акцентирањето на активното учество и континуираното учење на студентите во текот на семестарот се огледа и во тоа што дури 70% од вкупниот број на поени студентите можат да ги добијат како резултат на нивниот континуиран ангажман („Универзитетски гласник“ на УГД, 2009, чл. 38, стр.41).

Педагошка практика

Еден од европските принципи за компетенции и за квалификации на наставникот се однесува на барањето за воспоставување на професија базирана на партнерства што подразбира: институциите коишто обезбедуваат образование за наставници треба да ја организираат нивната работа во соработка и партнерство со училиштата, локалните работни средини, обезбедувачите на обука базирани на работа и други заинтересирани субјекти. Високообразовните институции треба да гарантираат дека нивната настава ги користи придобивките од тековната практика. Партнерствата кај образованието на наставниците каде што се нагласуваат практичните вештини и академската и научната основа треба на наставниците да им обезбедат компетентност и доверба да размислуваат за сопствената и за практиката на другите (Петровска, С., 2010, 59).

Основните училишта во Штип уште од времето на Учителската школа па до денес се институции со кои во партнерство се изведува практичната обука на идните наставници. Без претензии да навлегуваме во продлабочена анализа на квалитетот на таа соработка сакаме да ги потенцираме тенденциите во оваа сфера. Според искази на ученици од Учителската школа „Гоце Делчев“ партнерството со ОУ било на задоволително ниво и од исклучително значење за профилирање на учителскиот кадар. Праксата започнувала со симулации во училниците на Учителската школа. Продолжувала со хоспитации и самостојна реализација на наставни часови и после се, завршувала со рефлексивна сработеност. За недипломираните ученици, кои го имале положено само теоретскиот дел од матурскиот испит, било предвидено стажирање од една учебна година. Дури по стажирањето учениците се стекнувале со диплома за завршен учител (Монографија, 1999, 55).

Моделот на практично оспособување на наставниците во најголема мера бил задржан во Педагошката академија, но и збогатен со: едномесечна педагошка практика во текот на прва и втора година од студиите и теренска настава која се изведувала во селските училишта, со цел студентите да се запознаат и да ги доживеат условите за работа во рурални средини.

Во тој период ваквиот модел на практично оспособување освен што бил значаен за идните учители, бил насушна потреба и за македонското сиромашно и неписмено население. Нашата држава имала потреба од признат и почитуван учител, описменувач, диригент на ученичкиот хор, сценарист и драматург, носител на активностите на селската младина и промотор на културата.

Денешниот педагошки факултет потпирајќи се на позитивната традиција за партнерство продолжува да го развива постојниот модел. Потпишани се договори за соработка со сите основни училишта во Штип во кои се прецизирани некои обврски и права за двете страни. Практичното оспособување на студентите го остваруваме преку неколку форми (педагошка практика, методичка практика и педагошки стаж. Студентите на Отсекот за одделенска настава во втора и трета година (четврти и шести семестар, еден час неделно (0+1+1)) имаат педагошка практика чија основна цел е запознавање со училишниот живот и доживување на професијата. Методичката практика се изведува за секоја поединечна методика со цел оспособување на студентите за планирање, организирање и реализација на наставата по предметите од одделенска настава. За организирање на педагошкиот стаж во траење од три седмици, во осмиот семестар, е задолжен раководителот на Отсекот за одделенска настава, а во следењето и вреднувањето на резултатите од истиот се вклучени професорите и асистентите кои изведуваат настава и вежби по одделните методики.

Доживотното учење како принцип на наставничката професија

Образованието кое го стекнува секој поединец во рамките на дадена образовна институција не е конечно. Светот е во процес на постојани промени, а најмасовни трансмитори и креатори на тие промени се наставниците. Она што е заедничко за трите институции кои подготвувале и подготвуваат наставнички кадар е тоа што сите ги нагласуваат улогата и значењето на доживотното учење и потребата од континуиран професионален развој на наставниците. Учениците од Учителската школа „Гоце Делчев“ истакнуваат дека школата ги научила постојано да ги надградуваат и преиспитуваат сопствените знаења и искуства, како би биле во чекор со времето и развитокот. Перманентното усовршување е обврска и неопходност за учителот. Истата идеја продолжува и во Педагошката академија. Педагошката академија организирајќи ја наставата на тој начин што активно го вклучува студентот во неа, настојувајќи да обезбеди што е можно повеќе литература за користење, настојувајќи учениците самостојно да стекнуваат знаења, дала солидна

подлога на идните учители и ги оспособи да учат и да се усовршуваат во текот на целиот живот. Педагошката академија настојувала да му помогне на својот кадар во неговото стручно усовршување. За таа цел таа заедно со заводите за школство и просветно – педагошките служби при општините организирале бројни стручни предавања во многу училишта во Штип и надвор од него. Денес, високото образование во Р Македонија приклучувајќи се кон Болоњскиот процес се обврза да ги реализира неговите цели. Една од нив е и доживотното учење (Петровска, 2010, 58). Факултети го нагласуваат значењето на континуираното учење во текот на целиот живот заради усовршување, дополнување, продлабочување и осовременување на знаењето. Педагошкиот факултет посветува внимание на континуираното образование преку организирање на курсеви, семинари, академии и сл. Денес во Република Македонија имаме институционални можности за доживотно образование со формален карактер: специјалистички, магистерски, докторски студии, а Законот за основно образование предвидува можност за кариерен развој: приправник, наставник, ментор, советник.

Интерес за учителската/наставничката професија

Во периодот од основањето на Учителската школа во Штип, па сè до влегувањето на Педагошкиот факултет во состав на Универзитетот „Гоце Делчев“, забележано е зголемување на интересот за идни учители.

Учениците кои завршувале Учителска школа веднаш биле вработувани, тоа е и главната причина поради која се зголемувал бројот на ученици во оваа школа. Со зголемувањето на бројот на ученици забележано е и зголемување на бројот на наставници во оваа учителска школа. Во периодот од 1947/1948 година, па сè до 1 септември 1964 година со звање учител се стекнале 1.576 ученика (Донев, 1997, 215).

Зголемување на интересот за стекнување на наставничко звање е забележано и во периодот на постоењето на Педагошката академија. Во учебната 1985/1986 година за упис на едно студентско место се пријавувале по четири кандидати (Донев, 1997, 345). Во однос на селекцијата при упис во првите години од Педагошката академија било дозволувано и прием на студенти повозрасни од 18 години, со соодветна работна пракса и искуство, на наставни групи без соодветно средно образование (секако, заради потребата од кадар), но со претходен испит за проверка на знаењата кои биле неопходни за редовно следење на наставата. Преку приемниот испит се согледувало дали пријавените кандидати владеат со основните знаења и дали имаат способност да можат успешно да ја следат наставата на Педагошката академија. „По кои дисциплини ќе се

врши проверувањето на претходните знаења за секој конкретен случај одлучувала комисија составена од претседател и четири члена кои биле од редот на наставниците на Педагошката академија, а ги именувал советот на академијата. Секретарот на академијата бил и секретар на комисијата“ („Службен весник на НРМ“, бр. 16/62). Педагошката академија овозможувала и прием на лица без завршено средно образование, но со потребна наставна пракса и положен приемен испит. Критериумот на приемниот испит бил на висина. Од учебната 1960/1961 до 1968/1969 од пријавени 370 кандидати испитот го положиле само 55 или 14,8%. Во јубилејниот период во Академијата дипломирале 751 студент (Недков и др., 1969, 20).

На Педагошката академија, кога станува збор за Отсекот за одделенска настава, во учебната 1961/1962 година во прва година биле запишани 25 студенти, а во учебната 1985/1986 година во прва година биле запишани 87 редовни и 46 вонредни студенти. Паралелно со зголемувањето на бројот на студенти се зголемувал и бројот на наставнички кадар (Донев, 1997, 343-344).

Пораст во бројот на студенти е забележан и по основањето на Педагошкиот факултет во Штип. Тој број драстично е зголемен и заради формалното дообразување на одделенските наставници кои имаа завршено вишо училиште. За учебната 2010/2011 година Владата на РМ донесе Одлука за запишување по 10 студенти во државна квота на насоките: Одделенска настава во Штип и во Струмица и на Предучилишно воспитување во Штип и исто толку во квотата со кофинансирање („Службен весник на Република Македонија“, бр. 51/2010). Основна причина за значајното намалување на бројот на студенти/идни наставници е да се избегне хиперпродукцијата на наставничкиот кадар.

Табела 2. Промена на бројот на студенти на Педагошки факултет
Отсек за одделенска настава

Година	Број на запишани студенти на одделенска настава
1995/1996	95
2000/2001	152
2005/2006	178

Матична книга на запишани студенти на Педагошки факултет во Штип

Стручен испит

Учениците од Учителската школа „Гоце Делчев“ во Штип дури по двегодишна работа имале право да полагаат стручен испит. Преку овој испит се согледувало дали и колку учителот се снаоѓа во пракса, односно дали стекнатото теоретско знаење умее да го примени во пракса. И денес приправникот – учител (наставник кој за првпат се вработува во основно училиште) е должен да полага стручен испит. Според чл. 85 од Законот за основно образование („Службен весник на РМ“, бр. 103/08) се наведува дека приправничкиот стаж трае една година. По истекот на приправничкиот стаж приправникот полага стручен испит. Овој стручен испит ја има истата улога како и стручниот испит кој се полагал во времето на Учителската школа, односно преку него се проверува дали приправникот е оспособен за самостојна воспитно-образовна работа. Стручниот испит во времето на Учителската школа се спроведувал два пати во годината, во пролетен и есенски испитен рок. И денес стручниот испит се спроведува во овие два испитни рока.

Во времето на Учителската школа стручниот испит се состоел од теоретски и практичен дел, а теоретскиот дел се состоел од устен и писмен испит. Кандидатите на писмениот испит добивале повеќе теми од педагошката група на предмети и од понудените теми тие избирале една. На усниот испит кандидатите ја образложувале темата. Вториот дел од испитот, практичниот дел, се состоел од практична изведба во основно училиште, со претходно изготвена писмена подготовка за час. Биле проверувани и знаењата на кандидатите од македонски јазик, од училишното законодавство, од училишната администрација и документација, од раководењето со училиштето и одделението. Денес стручниот испит се состои од: домашна писмена работа, практична воспитно-образовна задача и устен испит. Домашната писмена работа се состои во тоа што приправникот одбира и работи на определена тема од утврдената програма. „Темата ја разработува од аспект на неговата практична применливост во наставната работа во потесното стручно подрачје и изработува соодветен стручен материјал во писмена форма во обем од најмногу десет страници“ („Службен весник на РМ“, бр. 27/96). Практичната воспитно-образовна задача опфаќа изработка на писмена подготовка за реализација на наставен час и реализација на часот. Усниот испит е составен од: одбрана на домашната писмена работа, реализација на практичната воспитно-образовна задача и проверка на знаењата на кандидатите од организацијата на воспитно-образовната дејност на училиштето и од законската регулатива во основното образование.

Заклучок

Ако се анализира развојот на образованието на наставници во Р. Македонија, може да се констатира дека визијата е скоро вековна. Таа тешко се достигнува, посебно од аспект на афирмирање на општествениот статус на наставниците.

Педагошкиот факултет како наследник на Учителската школа и како продолжувач на нејзината визија и стремеж за создавање на совршени учители, учители кои имаат љубов и кон професијата и кон учениците, учители кои поседуваат високи морални, интелектуални, карактерни и естетски квалитети, ги користи успешните практики на своите претходници, ги поддржува светските тенденци, но и учествува во креирање на истите.

Оваа елаборација навидум открива дека сè е исто, ништо не се менува, но имплицитно ги открива карактеристиките на цикличниот развој на образованието низ историјата во чија основа лежат кризата на образованието и училиштето, како и континуираната критика. (види повеќе во: Петровска, С., 2010, 24) Ако овие постојани/историски состојби (критика и криза) на образованието ги прифатиме како позитивен поттик за континуиран развој тогаш ќе се движиме кон вистинската вековна визија на институциите кои се занимаваат со образование на наставниците. Впрочем и европската и светската релевантна јавност се согласува дека наставниците имаат значајна улога во градењето на Европа втемелена на знаење и уште повеќе од тоа, тие и нивното образование се значајни за дизајнирање на концепти за квалитетно образование (F. Buchberger et al., 2000).

Користена литература

- Алексова, Б. и др (1986). Штип низ вековите. Скопје: НИПРО „Нова Македонија“ - ООЗТ Печатница
- Донев, Т. (1997). Развитокот на школството и просветата во Штип и Штипско: Штип
- Закон за високото образование, Службен весник на РМ бр. 64 од 3.8.2000 г. Матична книга на запишани студенти на Педагошки факултет- Штип
- Недков, В. и др. (1969). Педагошка академија во Штип (1959-1969) Скопје: Универзитетска печатница
- Педагошки факултет Штип. Историја на Педагошки факултет во Штип. Преземено на 25 март 2011 г. Од http://pf.ugd.edu.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=53&Itemid=56&lang=mk
- Придонесот на учителската школа „Гоце Делчев“ – Штип во просветата, образованието и културата на Република Македонија (1999).

- Монографија. Скопје: Дом на просветните работници „24 мај“
Петровска, С. (2010). Училишна педагогија и училишна организација – одбрани поглавја. Штип: Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
- Службен весник на НРМ бр.32 год. XV од 13 октомври 1959 г.
Службен весник на НРМ бр.2 год. XVII од 31 јануари 1961 г.
Службен весник на НРМ бр. 26 год. XVII од 31 јули 1961 г.
Службен весник на НРМ бр. 16 год. XVIII од 31 мај 1962 г.
Службен весник на НРМ бр. 27 год. LI од 5 јуни 1996 г.
Службен весник на РМ бр. 103 год. LXIV од 19 август 2008 г.
Службен весник на РМ бр. 51 год. LXVI од 14 април 2010 г.
- Универзитетски гласник (2009). Правилник за условите, критериумите и правилата за запишување и студирање на прв циклус на студии на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип. Преземено на 10 април 2011 г. од <<http://www.ugd.edu.mk/images/stories/file/pdf/pravilnik%20za%20studiranje%20i%20ciklus.pdf>>
- F. Buchberger, B. P. Campos, D. Kallos, J. Stephenson. (2000). Green paper on teacher education in Europe - High Quality Teacher Education for High Quality Education and Training, Thematic Network on Teacher Education in Europe. Fakultetsnämnden för lärarutbildning: Umeå universitet. ISBN 91-973904-0-2, Umeå